

ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Збірник наукових праць
Черкаського державного
технологічного університету**

Серія

Економічні науки

Заснований у 2000 р.

Випуск 25

Частина III

Том 1

ЧЕРКАСИ 2010

Збірник наукових праць затверджений ВАК України як фахове видання з економічних наук (постанова президії ВАК України від 10.02.2010 р. №1-05/1).

Випуск 25 друкується за рішенням Вченої ради ЧДТУ, протокол № 8 від 17.05.2010 р.

Головний редактор *Лега Ю.Г.*, д.т.н., професор

Заступник головного редактора *Хомяков В.І.*, д.т.н., професор

Редакційна колегія:

Волощук Г.О., д.е.н., професор, ЧДТУ; *Качала Т.М.*, д.е.н., професор, ЧДТУ (відповідальна за розділ "Регіональна економіка"); *Куценко В.І.*, д.е.н., професор, ЧДТУ; *Нусінов В.Я.*, д.е.н., професор, Криворізький технічний університет; *Пасічник Ю.В.*, д.е.н., професор, ЧДТУ; *Петкова Л.О.*, д.е.н., професор, ЧДТУ; *Харічков С.К.*, д.е.н., професор, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАНУ; *Чернюк Л.Г.*, д.е.н., професор, ЧДТУ; *Школа І.М.*, д.е.н., професор, КНТЕУ; *Яценко В.М.*, д.е.н., професор, ЧДТУ (відповідальний за розділ „Фінанси, бухгалтерський облік і аудит”); *Єресько І.Г.*, к.е.н., доцент, ЧДТУ; *Кобко В.І.*, к.е.н., доцент, ЧДТУ; *Шигимага А.Ф.*, к.е.н., доцент (відповідальна за розділи „Загальні питання економіки”, „Проблеми управління, організації та планування”).

Відповідальний редактор випуску *Яценко В.М.*, д.е.н., професор

Рецензент *Червен І.І.*, д.е.н., професор,
Миколаївський державний аграрний університет

Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного
З 41 університету. Серія: Економічні науки [Текст] : Випуск 25: У трьох частинах /
М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ,
2010. – Частина III. Том I. – 264 с.

У збірнику подані матеріали наукових досліджень, які висвітлюють широке коло актуальних проблем реформування економіки України.

Для студентів, аспірантів, викладачів вузів та науковців економічного профілю.

УДК 378.001.89:33/477.46(082)

© Колектив авторів, 2010

ЛІТЕРАТУРА

1. Губський Б.В. Економічна безпека України: методологія виміру, стан і стратегія забезпечення. – К., 2001.
2. Варналій З.С. Проблеми та шляхи забезпечення економічної безпеки України // Економіка і управління. – 2001. – № 3.
3. Мунтіян В.І. Економічна безпека України. – К., 1999.
4. Концепція економічної безпеки України / В.М. Геєць та ін.; НАН України, Ін-т економічного прогнозування. – К.: Логос, 1999.
5. Портер М. Международная конкуренция. – Пер с англ. / Под ред. В.Д. Щетинина. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.
6. Цихан Т.В. Кластерная теория экономического развития. – Интернет-ресурс: <http://www.jurenergo.kiev.ua>
7. Кластеры идут // Компаньон. – 2007. – № 6. – С. 60–63.
8. Мигранян А.А. Теоретические аспекты формирования конкурентоспособных кластеров. – Интернет-ресурс: <http://www.krsu.edu.kg/vestnik/v3/a15html>

УДК 336.131

**ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСТА
ЯК ОСНОВА ЙОГО РОЗВИТКУ****Балацький Є.О., к.е.н., доцент**

ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"

В статті систематизовано та надано характеристику окремим підходам щодо розуміння сутності міста. Досліджено роль економічної складової функціонування міста у забезпеченні його стратегічного розвитку.

Ключові слова: місто, розвиток міста, урбанізація, адміністративно-територіальний поділ.

In the article the author systematizes and comments on the main approaches to the essence of the city. The role of economic component in city development is considered.

Key words: city, urban development, urbanization, administrative territorial division.

Постановка проблеми. Багатоаспектність міського життя обумовлює існування різнобічних ракурсів розгляду міста: воно по-різному характеризується з точки зору окремих теоретичних та практичних позицій. Відповідно до обраного ключового аспекту функціонування міста (економічного, соціального, демографічного, географічного чи ін.) визначається основна спрямованість концепції стратегічного розвитку міста. В більшості сучасних концепцій розуміння сутності міста на перший план висувається соціальна компонента. Це пояснюється безперервно зростаючими соціокультурними та соціоструктурними змінами, що відбуваються на міському рівні у всіх без виключення країнах світу. Проте ряд практиків та теоретиків урбаністики, концентруючись на одному аспекті дослідження питань розвитку міста, не враховують те, що місто є складною системою, окремі підсистеми якої перебувають у взаємозв'язку та взаємообумовленості. У той же час, фінансова криза останніх років виявила важливість та першочерговість саме економічної компоненти. Тому, на нашу думку, будь-яка концепція стратегічного розвитку міста повинна базуватись на міцному економічному підґрунті та мати достатнє фінансове забезпечення.

Перші кроки на шляху впровадження кластерної моделі галузевотериторіального розвитку в Україні вже зроблено. Так, з 1998 р. на Хмельниччині створено будівельний кластер, який об'єднує будівельні підприємства, проектні, дизайнерські, юридичні фірми, торговельні об'єднання та приватних підприємців, аудиторів і консультаційні фірми – всього близько 25 підприємств. Крім того, на Поділлі сьогодні працюють швейний, харчовий та туристичний кластери, в Івано-Франківську – туристичний та декоративного текстилю, в Черкасах – транспортних перевезень, у Житомирі – добування та переробки каменю, в Одесі – виробництва вина, у Харкові – машинобудування.

Поява кластерних об'єднань в Україні обумовлена як традиціями історичного розвитку економіки, так і об'єктивними умовами розвитку виробничих систем, що засновані на використанні наявного природно-ресурсного, трудового, науково-технічного та виробничого потенціалів. Важливими чинниками, які сприяють формуванню кластерів, є: розвиток коопераційних зв'язків між підприємствами, що є історичним результатом розвитку національної економіки; її багатогалузева структура, яка створює умови для розширення функціонального розвитку кластерних структур; природно-ресурсні фактори, що впливають на базові та перспективні конкурентні позиції суб'єктів господарювання, залучених до кластера; кількісна і якісна адекватність національних параметрів економічного розвитку світовим вимогам і стандартам; наявність кваліфікованих управлінських кадрів в багатьох сферах виробничо-комерційної діяльності.

Проте зазначимо, що більшість українських кластерів створено стихійно, або за прикладом іноземних мережевих структур, без належного економіко-організаційного обґрунтування. В умовах же існування певного протиріччя між теорією і практикою кластеризації розвинених країн та країн з перехідною економікою, до яких належить Україна, ефективний розвиток вітчизняних кластерних об'єднань вимагає обґрунтування власного механізму їх формування.

Це зумовлює необхідність в розробці та впровадженні у найближчій перспективі загальнонаціональної програми розвитку кластерних об'єднань. Така програма має бути розрахована як на середньострокову, так і довгострокову перспективу та формуватися на основі моделей кластерного розвитку регіонів, що складаються з низки взаємоузгоджених організаційно-економічних заходів. До числа найважливіших з них, які можуть бути реалізовані вже в найближчі роки, можна віднести наступні: виявлення й моніторинг ситуації формування кластерів на територіальному рівні, у тому числі виявлення оптимальної структури кластера, територіальної локалізації його окремих ланок, конкурентоспроможності на зовнішніх ринках; формування комунікаційних площадок для потенційних учасників територіальних кластерів, у тому числі за рахунок їхньої інтеграції в процесі розробки й обговорення стратегій регіонального розвитку; сприяння консолідації учасників кластера у проведенні спільних маркетингових досліджень і рекламних заходів, формуванні інституціонального середовища й інформаційно-комунікаційної інфраструктури, реалізації програм сприяння виходу підприємств кластера на внутрішні та зовнішні ринки.

Формування та інтенсивний розвиток кластерних об'єднань в Україні дозволить прискорити створення реальних внутрішніх та зовнішніх конкурентних переваг для окремих підприємств, галузей, регіональних економік в сучасних умовах посилення світового конкурентного протистояння, сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності національної економіки, а також забезпеченню економічної безпеки держави.

Мета статті. Метою статті є аналіз окремих аспектів функціонування міста та дослідження значимості економічної складової у забезпеченні розвитку міста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Місто є об'єктом дослідження значної кількості наук, адже в ньому достатньо органічно та гармонійно поєднуються всі сфери життєдіяльності населення: соціальна, економічна, фінансова, психологічна, творча, екологічна. Кожний автор, в залежності від своїх власних професійних навиків та науково-практичних інтересів, фокусує увагу на абсолютно різних аспектах муніципального життя. Так, дослідженню сутності міста та окремих його складових присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних науковців як: С. Сассен [1], Н. Абекромбі, А. Ярд [2], В. Шкабаро [3], В. Зомбарт [4], Л. Вирт [5].

Виклад основного матеріалу. Сучасна урбаністика нараховує значну кількість підходів до розуміння сутності міста та спрямованості його розвитку. Останнім часом все частіше під містом розуміють не лише форму поселення та виробництва, а й специфічно викристалізовану форму суспільства як тип соціальності, сутнісною характеристикою якої є інтеграція всіх можливих сфер життєдіяльності населення в єдину систему з власним механізмом підтримки стійкості функціонування та порядку, що здатна до саморозвитку [1]. Проте, неможливо не відмітити, що дана динамічна система складається з декількох відносно самостійних та гомогенних підсистем: соціально-просторової, адміністративно-територіальної, економічної, символічної, демографічної, екологічної, культурної тощо.

Відповідно до сутнісної основи перелічених проблем пропонуємо систематизувати основні підходи до розуміння дефініції "місто" (табл. 1).

Дослідження існуючих підходів до розуміння сутності міста дозволяє стверджувати, що характеризувати місто винятково з одного ракурсу є недостатнім. Хоча, безумовно, економічний фактор є провідним у визначенні поняття "місто", проте неможливо досягти успіху без оптимального рівня соціальної стабільності та безпеки, без територіальної організації населення, без наявності законодавчо визначеної певної самостійності щодо прийняття рішень. Усе це говорить про об'єктивну необхідність комплексного розгляду поняття "міста" з урахуванням всіх існуючих підходів до його визначення. Даним умовам відповідає системний підхід. Отже, місто – це складна, структурно цілісна та відносно самостійна система, що розглядається у взаємозв'язку та взаємообумовленості таких її підсистем, як економічна, правова, соціальна, географічна. В ряді досліджень, як вітчизняних науковців та практиків у сфері проблематики муніципального розвитку, так і закордонних, все частіше з'являються нові тенденції щодо процесу формалізації категорії "місто", в якому одночасно враховуються різнопланові його аспекти.

Перш за все, населений пункт повинен мати офіційний статус міста і розглядатися як одиниця адміністративно-територіального поділу. З іншого боку, місту притаманні такі характеристики як: розміщення в центрі комунікацій, довгострокова просторова організація, різноманітність архітектурного комплексу. Дані ознаки характеризують фізичне (або географічне) положення міста. Крім того, для міста характерні відмінні від сільського поселення види економічної діяльності людей та особливості побудови соціальних зв'язків між ними. Так, місто є порівняно великим поселенням, жителі якого зайняті переважно у виробництві та торгівлі, а також в управлінні, науковій та культурній сферах. Населення міста утворює специфічну соціальну спільноту, якій притаманний певний характер трудової діяльності, організації щоденної діяльності та демографічної поведінки.

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика ключових підходів
до розуміння сутності "міста"**

№ п/п	Аспект розгляду міста	Сутність підходу
1.	Територіально-поселенський (географічний)	<ul style="list-style-type: none"> місто – концентроване поселення людей, що зайняті несільськогосподарською діяльністю; провідний фактор виникнення міста – геоландшафтний
2.	Соціоструктурний	<ul style="list-style-type: none"> місто – місце, що характеризується масштабністю, високою щільністю населення, явно вираженою різноманітністю соціальних груп, конфіденційністю, наявністю дистанції та формальних відносин між людьми, необхідністю формального регулювання людської діяльності перш за все з позиції закону, а вже потім через суспільство та традиції [2]
3.	Соціокультурний	<ul style="list-style-type: none"> місто – індивідуально-особистісне середовище реалізації творчого потенціалу населення, самореалізації та особистого росту, соціально-особистісного комфорту
4.	Соціоекологічний	<ul style="list-style-type: none"> місто – ареал антропогенно-природної взаємодії елементів, що обумовлюють функціонування середовища життєдіяльності людини
5.	Демографічний	<ul style="list-style-type: none"> місто – сукупність людей, що характеризується певними рівнями розподілу населення за статтю та віком, сімейного стану, відновлення, міграції населення, національністю, тощо
6.	Правовий аспект	<ul style="list-style-type: none"> місто – одиниця поселення людей, що характеризується наділеними державою адміністративними правами, правовим статусом, специфічним адміністративно-територіальним устроєм [3]
7.	Економічний	<ul style="list-style-type: none"> місто – такий населений пункт, жителі якого в більшості своїй зайняті не в сільськогосподарській галузі, а в торгівельній та виробничій сферах; місто характеризується перш за все рівнем диференціації зайнятості населення: в основному промисловість та торгівля [4]
8.	Функціональний підхід	<ul style="list-style-type: none"> місто виникло у зв'язку з об'єктивною необхідністю концентрації в одному місці функцій, що мають безпосереднє відношення до більш широкої території, а також для контролю ринків, адміністрації та оборони [5]
9.	Системний підхід	<ul style="list-style-type: none"> місто – це складна, структурно цілісна та відносно самостійна система, що розглядається у взаємозв'язку та взаємобумовленості таких її підсистем, як економічна, соціальна, правова, демографічна

З урахуванням виділених критеріїв місто розглядається як система трьох його проявів: юридичне місто, географічне місто та соціально-економічне місто (рис. 1). Усі три прояви міста формують єдину цілісність і взаємообумовлюють один одного. Відповідно виділяють і три зовнішні кордони міста: адміністративний, географічний та економічний. При цьому соціально-економічні межі є найширшими, оскільки місто, виступаючи адміністративним і культурним центром навколишнього району, здійснює на нього свій вплив.

Основою формування міста виступає визначення його з точки зору адміністративно-територіального поділу. Загалом адміністративно-територіальний устрій являє собою поділ території держави на систему адміністративних одиниць, якими можуть бути край, область, провінція, департамент, округ, губернія, земля, воєводс-

тво, кантон, волость, повіт, район, громада, місто, село та ін. Відповідно до такого поділу визначається юридичний статус міста, забезпечується функціонування виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також визначається його роль у бюджетній системі та участь у перерозподілі фінансових ресурсів в державі.

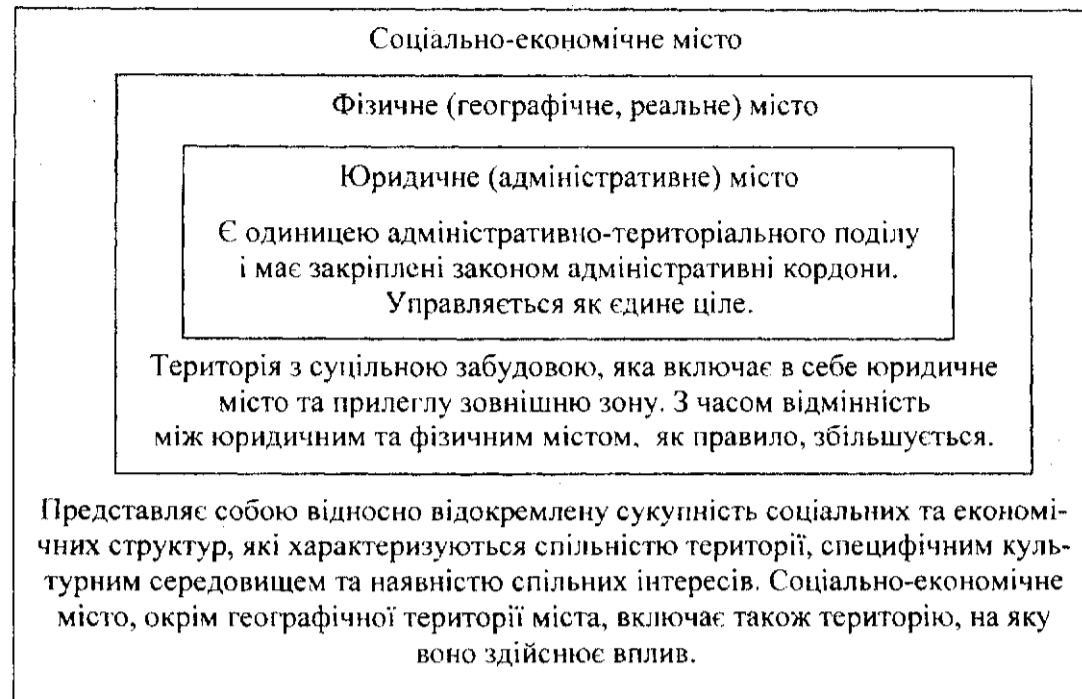

Рис. 1. Місто як система юридичної, географічної та соціально-економічної складових

Розглядаючи місто як одиницю адміністративно-територіального устрою, слід відзначити ряд відмінностей, характерних для системи адміністративно-територіального поділу в різних країнах. Адміністративно-територіальний устрій може мати різну кількість ланок та включати різні види адміністративно-територіальних одиниць. В малих за територією державах, таких як Ватикан, Монако, Сан-Марино, адміністративно-територіальний поділ взагалі не здійснюється. В інших країнах він має дві, три або чотири ланки. В окремі адміністративно-територіальні одиниці виділяють, як правило, великі і середні міста. Окрім адміністративно-територіальних одиниць деякі зарубіжні країни мають і інші територіальні утворення, наприклад, шкільні округи у Великобританії, США, Канаді, історичні одиниці – кантони – у Франції. Такі утворення, зазвичай, не мають власних адміністрацій.

Що стосується адміністративно-територіального поділу України, то відповідно до законодавства він включає Автономну Республіку Крим (АРК), області, райони, міста, райони у містах, селища та села.

Якщо розглядати адміністративно-територіальний поділ України за рівнями, то села, селища, міста районного значення та райони у містах будуть віднесені до первинного (низового) рівня; сільські райони і міста обласного значення – до середнього; і нарешті, міста Київ і Севастополь, області та АРК – до верхнього рівня. Дані щодо кількості адміністративно-територіальних одиниць в Україні станом на 1 січня 2010 р. представлено в табл. 2.

Згідно з діючим законодавством міські населені пункти в Україні поділені на міста республіканського, обласного, районного підпорядкування та селища міського типу і у відповідності до цього вони представлені на усіх рівнях адміністративно-територіального поділу.

Таблиця 2

Кількість міських населених пунктів в Україні станом на 1 січня 2010 року

	Міста	з них міста спец. статусу, республіканського, обласного значення	Селища міського типу
Україна	459	179	885
Автономна Республіка Крим	16	11	56
Вінницька	18	6	29
Волинська	11	4	22
Дніпропетровська	20	13	46
Донецька	52	28	131
Житомирська	11	5	43
Закарпатська	11	5	19
Запорізька	14	5	22
Івано-Франківська	15	5	24
Київська	26	12	30
Кіровоградська	12	4	27
Луганська	37	14	109
Львівська	44	9	34
Миколаївська	9	5	17
Одеська	19	7	33
Полтавська	15	5	21
Рівненська	11	4	16
Сумська	15	7	20
Тернопільська	18	1	17
Харківська	17	7	61
Херсонська	9	3	31
Хмельницька	13	6	24
Черкаська	16	6	15
Чернівецька	11	2	8
Чернігівська	16	3	29
м. Київ	1	1	-
м. Севастополь (міськрада)	2	1	1

Джерело: Держкомстат України.

Містами республіканського значення (згідно з Конституцією – міста зі спеціальним статусом) є Київ та Севастополь. Ці міста, окрім того, що є великими за кількістю населення, являються також і важливими економічними та культурними центрами, вони належать до верхнього рівня адміністративно-територіального поділу.

На середньому рівні представлені міста обласного підпорядкування. Критеріями віднесення міста до цієї групи є, перш за все, чисельність населення понад 50 тис. осіб, а також розвиток промисловості та комунального господарства, наявність ознак економічного і культурного центру для навколишніх населених пунктів, а також необхідність управління обласними центрами влади. Слід зазначити, що на сьогоднішній день в Україні існує значний дисбаланс у кількості міст обласного підпорядкування в різних регіонах. Найбільша їх кількість (28 міст) – у Донецькій області, а також в Луганській (14), Дніпропетровській (13), Київській областях (11) та АРК (10), тоді як у тринадцяти областях їх кількість не перевищує п'яти міст.

На низовому рівні адміністративно-територіального поділу серед міських населених пунктів можна виділити міста районного підпорядкування та селища міського типу. Вони безпосередньо входять до району і є його складовою частиною. До категорії міст районного підпорядкування та селищ міського типу відносяться населені пункти, в яких розташовані промислові підприємства, заклади торгівлі, наявні об'єкти комунального господарства та побутового обслуговування. При цьому чисельність населення міст районного підпорядкування повинна складати 10 і більше тисяч осіб, а населення селищ міського типу має перевищувати 2 тисячі осіб [6].

На сучасному етапі міста є основним типом поселення людей. Роль міст впродовж останніх століть неупинно зростала, протягом 20 ст. чисельність міського населення зросла від 220 млн. осіб до 2 276 млн. осіб, а рівень урбанізації, тобто частка жителів міст у загальній кількості населення, підвищилась з 14 % до 45 %. 2008 р. став переломним у цьому плані – кількість міського населення перевищила сільське. На сьогоднішній день тенденція щодо зростання частки міського населення зберігається. Станом на кінець 2009 р. міське населення вже складало 50,1 % його загальної чисельності у світі (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка рівня урбанізації у світі у 1990–2009 рр.

	1990	1995	2000	2005	2009
Міське населення, тис. осіб	2 254 592	2 539 470	2 837 431	3 166 711	3 421 110
Рівень урбанізації, %	42,6	44,5	46,4	48,6	50,1
у тому числі:					
найрозвиненіші регіони	70,8	71,8	72,7	73,9	74,9
менш розвинені регіони	34,8	37,4	40,0	42,8	44,6
найменш розвинуті країни	21,0	22,8	24,7	26,8	28,7

Джерело: United Nations Population Division [7].

В розрізі окремих регіонів співвідношення міського та сільського населення є різним. Так, у розвинених країнах рівень урбанізації досягає 75 %, тоді як у найменш розвинених регіонах переважають сільські поселення, а частка міського населення складає близько 29 %.

Сучасний етап процесу урбанізації має свої особливості. Окрім швидкого зростання чисельності міського населення, він характеризується розвитком великих міст, формуванням агломерацій та мегаполісів, субурбанізацією. Агломерації представляють собою територіальне злиття міста та прилеглих сільських поселень. Мегаполіси є ще більш укрупненою формою поселення і являють собою злиття кількох міських агломерацій. На початок 2010 р. у світі налічувалось 476 агломерацій з населенням більше 1 млн. осіб, найбільші з них наведено в табл. 4 [8].

Що стосується економічної практики, то будь-яке місто відповідно до даної позиції оцінюється з точки зору можливості використання тих чи інших ресурсів, що характеризують наявний економічний потенціал міста та обумовлюють формування відповідного типу галузевої структури. Не потребує обґрунтування той факт, що в умовах ринкової економіки існує розрив за соціально-економічним рівнем між різними містами, що в першу чергу пов'язано з циклічністю формування попиту (стихийний характер або стабільний) на всі існуючі ресурси.

Крім того, на економічний стан міста суттєвий вплив здійснює розвиток галузевої структури. Міста, у яких концентруються економічно рентабельні та високоприбуткові галузі, у більшості своїй успішно розвиваються, а території, де переважають депресивні галузі промисловості, поступово переходять в стан стагнації та характеризуються як такі, що відстають в соціально-економічному плані від інших міст.

Таблиця 4

Найбільші агломерації світу станом на 1 січня 2010 р.

Місце	Назва міста	Країна	Населення, тис. осіб
1	Токіо	Японія	34 000
2	Кантон (Гуанчжоу)	Китай	24 200
3	Сеул	Півд. Корея	24 200
4	Мехіко	Мексика	23 400
5	Делі	Індія	23 200
6	Мумбай	Індія	22 800
7	Нью-Йорк	США	22 200
8	Сан-Паулу	Бразилія	20 900
9	Маніла	Філіппіни	19 600
10	Шанхай	Китай	18 400
110	Київ	Україна	3 425

Сучасними дослідниками у сфері соціології міста доводиться теза про існування негласної боротьби між різними містами за ресурси та символічне визнання міста найкращим. Так, кожне місто є відносно автономним по відношенню до інших, а також являє собою поле боротьби за ресурси. Автономність в даному випадку обумовлена тим, що соціально-економічний успіх розвитку міста безпосередньо пов'язаний з досягненням домінуючого положення на арені боротьби за рахунок володіння конкретним містом специфічними формами капіталу. В даному випадку доцільним є використання класифікації В. Радаєва, що визнає 8 форм капіталу: економічний, фізіологічний, культурний, людський, соціальний, адміністративний, політичний, символічний [9]. Так, згідно з останнім теоретико-практичним напрацюванням у сфері соціально-просторової стратифікації міста, у сучасному суспільстві, що характеризується домінуванням економічного поля над іншими сферами життєдіяльності громадян будь-якого міста. Тобто, економічний капітал є найбільш значимим та має більшу питому вагу порівняно з іншими вищеперерахованими формами, хоча останні при цьому в різній мірі можуть конвертуватися саме в економічний капітал.

Висновки. Економічне життя, в основному, сконцентроване в містах. Містами в різні історичні епохи, в різних країнах світу називали явища з досить розрізненим сутнісним змістом та досить несхожими сутнісними характеристиками. З точки зору економічних відносин сутність міста розкривається у таких характеристиках:

- сучасне місто – об'єкт сучасної прискореної урбанізації;
- місто – соціально-економічна система;
- місто – важливий суб'єкт бюджетно-фінансових відносин країни;
- сучасним містам характерні тенденції до інтеграції та глобалізації міжміських відносин. Як наслідок, виникають агломерації та мегаполіси, що відіграють ключову роль в економіці країни.

На нашу думку, основним фактором, що визначає розвиток міста, є економічний. Він включає рівень економіко-ресурсного потенціалу міста та прилеглої території, а також володіння ним економічним капіталом. З іншого боку, місто займає певне місце у бюджетній системі та бере участь у бюджетно-фінансових відносинах країни. Від системи перерозподілу фінансових ресурсів в країні, механізму, способів, принципів організації місцевих фінансів залежить склад та структура фінансових ресурсів, що знаходяться в розпорядженні органів місцевого самоврядування, рівень автономності міських бюджетів та можливість забезпечення реалізації тактичних та стратегічних програм розвитку міста.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сассен С. Глобальный город: Нью-Йорк, Лондон, Токио. Фрагменты. Sassen. S. The Global City: New York, London, Tokio. New Jersey. Princeton University press; 1991.
2. Абекромби Н., Ярд А. Городки, города и пригороды. Фрагменты. N. Abercrombie, A. Warde. Towns, Cities & Countryside. In Abercrombie N., Warde. A. Contemporary British Society. London, 1994.
3. Шкабаро В. Поняття міста [Текст] / В. Шкабаро // Юридична Україна. – 2008. – № 5. – С. 37–41.
4. Зомбарт В. Социология / Пер. с нем. И.Д. Маркусона. – М.: УРСС, 2003.
5. Вирт Л. Урбанизм, как образ жизни. L. Wirt. Urbanism, as way of life. In. R. Senneth. Classical essays in urban culture. Appleton Century Grofts. – New York, 1999.
6. Новик В.П. Поняття адміністративно-територіального устрою в Україні / В.П. Новик // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2008. – № 2. – <http://www.nbu.gov.ua/>
7. Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Population Prospects: The 2008 Revision and World Urbanization Prospects: The 2009 Revision. – <http://esa.un.org/wup2009/unup/>
8. The Principal Agglomerations of the World. – <http://citypopulation.de/world/Agglomerations.html>
9. Радаев В.В. Понятие капитала, формы капиталов и их конвертация [Текст] / В.В. Радаев // Общественные науки и современность. – 2003. – № 2. – С. 57–78.

УДК 338.436:338.2(100)

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Яценко В.М., д.е.н., професор,

Карпенко Я.В.

Черкаський державний технологічний університет

В статье рассматриваются виды и формы финансовой поддержки, оказываемой государством товаропроизводителям агропромышленного сектора в странах с развитой рыночной экономикой. В частности, уделено внимание вопросам ценового регулирования.

Ключевые слова: государственное регулирование, агропромышленный комплекс, ценовое регулирование, зарубежный опыт.

The types and forms of state financial support rendered to producers of agricultural sector in the countries with developed market economy are considered in this article. Particular attention is given to the issues of price regulation.

Key words: state regulation, agricultural complex, price regulation, foreign experience.

Економічні теорії і світова практика безсумнівно довели, що сільське господарство через свої специфічні особливості – пряма залежність від природних умов, чітко виражена сезонність, наявність постійних ризиків, висока фондомісткість тощо – потребує постійного втручання держави. Враховуючи, що від АПК багато в чому залежить життєвий рівень і добробут населення, структура споживчого кошику в цілому і харчового набору зокрема, середньомісячний дохід, споживання това-

Копилець П.М., Шпильова В.О. Логістичні підходи в організації управління підприємством	145
Щербатих Д.В. Сучасний фінансовий менеджмент фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання	149
Пена Т.В., Троян В.Л. Кластеризація як інструмент забезпечення економічної безпеки країни та її регіонів	154
Балацький Є.О. Економічна складова функціонування міста як основа його розвитку	158
Яценко В.М., Карпенко Я.В. Зарубіжний досвід державного регулювання агропромислового комплексу	165
Шебанін В.С., Піюренко І.О. Сутність і складові продовольчого підкомплексу АПК	171
Фролов С.М. Аналіз актуальних проблем реалізації державного бюджету України	175
Молодченко Т.Г. Оподаткування нерухомості як основа фінансової незалежності місцевих бюджетів	183
Сідорова Т.О., Кащена Н.Б., Лисак Г.Г. Інформаційна система підтримки ухвалення рішень зі стабілізації фінансового стану підприємств	188
Басюк Т.П. Методичні підходи до оптимізації обсягу та структури оборотних активів підприємства	192
Франчук І.Б., Вовк М.В., Гут О.М. Проблеми розвитку тваринництва в особистих селянських господарствах гірської зони Карпат	197
Марченко Н.А. Сучасні тенденції фінансування відтворення основних фондів підприємств промисловості Чернігівської області	201
Бурлака Н.І. Аспекти раціонального сільськогосподарського землекористування у Вінницькій області	206
Сумец А.М. Классификация логистических расходов	210
Левків Г.Я., Леськів Г.З. Еколого-економічні проблеми побутових відходів Львівської області та шляхи їх вирішення	215
Зборовська О.М. Морфологічно-семантичний аналіз категорії "логістична система"	219
Григорук П.М. Виявлення та обробка аномальних даних маркетингових досліджень	223
Шевчук О.А. Особливості узагальнення даних за результатами аудиторської перевірки витрат на збут	227
Михальська Л.С., Галкина В.Г. Выявление целевого сегмента банка в условиях кризиса	231
Соловійов С.О., Гальчинський Л.Ю. Модель проникнення інноваційного препарату на фармацевтичний ринок України	236
Талавира М.П. Вплив підприємницької діяльності на розвиток сільських територій	241
Коряжнова М.В. Інструменти раціональних рішень в формуванні товарних запасів торговельного підприємства	245
Желіховська М.В. Потенціал підприємства галузі зв'язку як фактор підвищення його конкурентоспроможності	250
Тополенко Н.М. Актуальні питання обліку та постмитного аудиту митних платежів	255

ВЕЛЬМИЩАНОВНІ КОЛЕГИ!

"Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки" є фаховим виданням з економічних наук (постанова президії ВАК України від 10.02.2010 р. №1-05/1). Редакційна колегія запрошує до співробітництва вчених та науковців.

До збірника приймаються статті українською, англійською чи російською мовою, що раніше не публікувалися, які присвячені вивченню стратегічних питань розвитку економіки, вдосконалення податкової, інвестиційної та амортизаційної політики, інвестиційної привабливості регіонів, галузей і підприємств, інтенсифікації інтеграційних процесів та іншим актуальним проблемам сучасної економіки, обсягом 6–10 сторінок. Питання оплати публікацій вирішується після включення статті до чергового випуску збірника. "Збірник наукових праць ЧДТУ" можна замовити в електронному вигляді або як збірник за собівартістю випуску.

Комплектування випусків: у міру надходження статей за тематикою: загальні питання економіки; фінанси, бухгалтерський облік та аудит; регіональна економіка; проблеми управління, організації та планування.

Два примірники статті, чітко роздруковані на лазерному принтері, підписані автором (усіма співавторами) на одному примірнику, із рецензією доктора наук за фахом, електронною копією на компакт-диску надсилаються до редакції.

Експертний висновок додається від організації, де працює автор (хоча б один із співавторів). На окремому аркуші в одному примірнику подаються дані про авторів: прізвище, ім'я та по батькові (повністю), науковий ступінь і вчене звання, посада, місце роботи, повна поштова адреса, електронна адреса, службовий та домашній телефони. Також додається окремий файл із даними про автора.

Адреса редакції: ЧДТУ, 18006, м. Черкаси, бул. Шевченка, 460,
кафедра економіки та управління, каб. 203-а (II корп.) *e-mail:* econ@pisem.net.
Контактний телефон у Черкасах (0472) 73-02-14.
Технічний секретар: *Коробченко Наталія Миколаївна*

Реквізити для оплати публікацій: Одержувач: ЧДТУ. Код: 05390336 р/р 31250277220007
УДК в Черкаській області. МФО 854018. Призначення платежу: за публікацію статті
у "Збірнику наукових праць Черкаського державного технологічного університету".
Серія: Економічні науки", прізвище та ініціали автора(ів)).

Вимоги до оформлення авторського оригіналу

Поля: верхнє – 2 см, нижнє – 3 см, правє, лівє – 2,5 см.

Редактор: MS Word. *Гарнітура:* Times New Roman, келгь (розмір) 14. Міжрядковий інтервал – 1.

У верхньому лівому кутку вказується УДК. Назва статті друкується великими літерами, жирним шрифтом по центру сторінки, під нею, також по центру – прізвище та ініціали (жирним шрифтом), науковий ступінь і вчене звання, посада автора (курсивом). Бажано вказати назву рубрики, в якій буде публікація. Нижче друкується назва організації (навчального закладу), де працює автор.

Зразок:

УДК 338.012

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Хомяков В. І., д.т.н., професор

Черкаський державний технологічний університет

Текст статті оформлюється в одну колонку. Абзацний відступ 1 см.

Формули потрібно набирати у вмонтованому в MSWord редакторі формул Equation, мінімальний розмір індексів формул – 10. *Таблиці* слід створювати за допомогою табличних функцій редактора MSWord. *Рисунки* можуть бути виконані у вмонтованому в MSWord графічному редакторі та обов'язково згруповані; також припускається вставка об'єктів у графічному форматі (psx, jpg, bmp, tif, gif і т.ін.). *Підписунокві підписи* набираються жирним шрифтом, розмір – 12.

Література: список використаної літератури, оформлений за вимогами ВАК України, подається наприкінці статті. Оформлення посилань: у квадратних дужках вказується номер за списком джерела та, через кому, номери сторінок праці, на яку посилаються. Наприклад, [5, с. 88].

Тексту статті передують *анотації* російською/українською (якщо стаття написана українською мовою, анотація подається російською, і навпаки) та англійською мовами, які мають стисло передавати основний зміст результатів проведеного дослідження, і *ключові слова* цими мовами.

Згідно з постановою ВАК України №7-05/1 від 15 січня 2003 р. "Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України" у науковій статті мають бути наявні такі необхідні елементи:

- постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- аналіз останніх джерел досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується ця стаття;
- формулювання цілей статті (постановка завдання);
- виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку.

Авторські оригінали, що не відповідають зазначеним вимогам, не приймаються до розгляду. Рукописи підлягають додатковому редакційному рецензуванню. Прорецензована стаття може бути повернута автору на доопрацювання. Відхилений оригінал авторові не повертається. Статті друкуються в авторській редакції.

Редакційна колегія

Наукове видання

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЧЕРКАСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

СЕРІЯ: ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Випуск 25

Частина III

Том I

Статті друкуються в авторській редакції.

*Керівник видавничого проекту Костенко Т.В.
Коректура і комп'ютерна обробка Лященко Л.А.
Коректор Кривонос Я.В.*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 6060 від 16.04.2002 р.

Редколегія не завжди поділяє точку зору авторів.

Видавець – Черкаський державний технологічний університет,
бульвар Шевченка, 460, м. Черкаси, 18006.
Свідоцтво про державну реєстрацію серія ДК № 896 від 16.04.2002 р.

Підп. до друку 01.09.2010. Формат 60x84 1/8.
Папір офісн. Друк оперативний. Гарн. Times New Roman.
Умов. друк. арк. 30,7. Обл.-вид. арк. 26,7. Зам. № 10-0202.

Надруковано в редакційно-видавничому центрі ЧДТУ
бульвар Шевченка, 460, 4 к., м. Черкаси, 18006